

Sagsnummer: 2023-27768

2022-imi nunatsinni naartuersittut

Imarisai

Eqikkaaneq.....	1
Tunuliaqutaasoq	2
Siunertaq.....	2
Atortut periuuserlu	3
Inerteri.....	3
Peqqinnissaqarfiup sinerissami qitiusumik immikkoortuini naartuersittut	3
Ukiui naartuersittullu amerlassusaat.....	4
Naartueeriaatsit.....	4
Ukiup ataatsip ingerlanerani arlaleriarlutik naartuersittut	6
Kingusissukkut naartuersittut.....	7
Kingusissukkut naartuersinnissamut akuerineqarneq	7
Kingusissukkut naartuersinnermut patsisaasut.....	8
Kingusissukkut naartuersinnissamut itigartitaaneq.....	9
Nunatsinni naartuersittarnerup qanoq ineriartornera	9
Isummorsorneq	11
Najoqqutarisat	13

Eqikkaaneq

2022-imi naartuersinnerit 857-iupput naartuersittullu 800-uullutik. Arnat naartusinnaasut (13-iniit 49-inik ukiullit) 1.000-iuppata 62,2 naartuernerqarput. Peqqinnissaqarfik Kujataani amerlanerungaatsiarlutik, arnat naartusinnaasut 1.000-iuppata 91,3 naartuersipput. Peqqinnissaqarfik Avannaani ikinnerpallutik arnat naartusinnaasut 1.000-iuppata 42,5 naartuersipput. Arnat naartusinnaasut 1.000-iuppata naartuersittut katillugit 2.074-pput, tamaalillutik naartuersittut 2022-imisut amerlatigissappata, arnat tamarmik naartusinnaanermi 2,1-riarlutik naartuersissapput.

Ukioqatigiiaani 20-it 29-illu akornanni ukiulinni naartuersittut amerlanerungaatsiarput. Naartusinnaasut 1.000-iuppata 15-iniit 19-inut ukiulinni naartuersittut 30-it 34-illu akornanni ukiulinnisut amerlatigaat. Suli 15-iliisimangitsuni arfinillit naartuersipput.

Nakorsaatit atorlugit naartuersittut 86,3 %-iupput, taamalu naartueeriaaseq- naartunerup qanoq sivisutiginera apeqqutaatinnagu- atornerqarajunnerpaajuvoq. Naartunermi sap. ak. aqqaneq aappassaa qaangiutereersoq – Tasiilami suliaritilluni naartuersittuq ataaseq eqqaassanngikkaanni- nakorsaatit atorlugit naartueeriaaseq kisimi atornerqarpoq. Tasiilami naartuersittut amerlanerpaat (94 %) suliaritillutik naartuersipput nunalu tamakkerlugu taama naartuersittut pingajoterutaasa missigalugit. Nuummi nakorsaatit atorlugit naartuinerit amerlanerpaajupput (96 %).

2022-imi arnanit 800-init 56-it (7,0 %), marloriarlutik naartuersipput ataaserlu pingasoriarluni naartuersilluni. 2022-imi arnat 28-it kingusissukkut naartuersinnissamik qinnuteqarput, taakkunanga 23-it akuerineqarput tallimallu itigartitaallutik. Naartuersittarneq pillugu isumalioqatigiinnit akuerisanit 23-init 21-ini inuttut atukkat tunngaviupput. Kingusissukkut naartuersinnissamat akersinissamat patsisaasut pingarnerpaat tassaapput anaanatut kisimiittuuneq, inuttut inerisimanginneq, pissusissamisunngitsumik ineriartorsimaneq ilaqutariittullu inuuneq aamma/imal. ineqarneq, tarnikkut ajornartorsiutit, nakuuserneq, aanngajaarniutinik atuineq. Akerlianik itigartitsinerni tallimaasuni, ilaqutariinni/attavigisani tapersersuisoqarneq ineqarnikkullu pissutsit naapertuuttut, aanngajaarniutinik atuisuunnginneq nakuusertoqannginneralu pingaartinneqarput. Suliani marlunni naartuersinnerup arnamut misigisatut anigoruminaassinnaanera tunngavilersuutit ilagaat.

Marlunni naartup nappaataanik suussusersiniaareernermi naartup innorluuteqarnera pissutigalugu kingusissukkut naartuersinnissamat akuersisoqarpoq.

Arnat naartusinnaasut amerlassusaannut sanilliullugit ukiut qulit ingerlaneranni naartuersittut 2018-imi amerlanerpaajupput. Nunatsinni naartusinnaasut amerlassusaannut sanilliullugit ukiuni kingullerni 20-ini naartuersittut katillugit amerlassutsimikkut nikingaarsimangillat.

Tunuliaqutaasq

Naartuersissinnaaneq, naartuersittarneq pillugu inatsimmik nunatsinnut atuuttumik nr. 232, 12. juni 1975-imeersumik tunngaveqarpoq. Naartuersinneq, naartusup nammineq toqqagaani naartunerup kipitinneqarnissaani isumaqarpoq (1). suliaritinnikkut- imal. nakorsaatit atorlugit naartuersittoqarsinnaavoq. Suliaritinnikkut naartuersinnermi, nakorsap naartooq milluaammik milluteriarlugu illiaq imaarniarlugu kiliortarpa. Tamanna amerlanertigut naartuigassaq sinitsillugu ingerlanneqartarpoq (2). Nakorsaatit atorlugit naartuinermi Mifepriston aamma Misoprostol naartuermik unitsitsisartut illissamillu eqikkartitsinikkut naartumik katatsitsisartut atorneqartarput (3).

1975-imi naartuersinneq pillugu inatsit nunatsinni atuutillerpoq. Tamanna sap. ak. aqqaneq aappassaata naanissaa tikillugu naartusut naartuersissinnaanernik isumaqarpoq (4). Naartuersittut amerliartupiloorput, tamatumalu kingorna amerlassusaat aalaakkaalluni.

Nakorsaatit atorlugit naartuersittoqarsinnaanngormat naartuersittut amerleriapiloorput, maannalu naartuersinnerit amerlanerpaat nakorsaatit atorlugit ingerlanneqarlutik.

Naartunerup sap. ak. 13-issaanniit, naartuersittarneq pillugu isumalioqatigiinnit akuersissut tunngavigalugu aatsaat akuersissutaappat naartuersittoqarsinnaavoq (kingusissukkut naartuersinneq) (4). Tamanna nakorsaatit atorlugit naartuinerit ingerlanneqarajuppoq.

Siunertaq

- 2022-imi nunatsinni naartuersittut amerlassusaasa procentinngorlugillu amerlassusaasa naatsorsornissaat.
- Sap. ak. aqqaneq marluk qaangiutereerneranni naartuersinnernut (kingusissukkut naartuersinnernut) atatillugu naartuersittarneq pillugu isumalioqatigiinni aalajangiinerit tunngaviusut misissornissaat.

Atortut periuserlu

Nalunaarusiaq, naartuersinnernik Nunatsinni Nakorsaaneqarfimmumt nalunaarutigineqartunik, sap. ak. aqqaneq aappassaa qaangiutereersoq naartuersinnernut atatillugu naartuersittarneq pillugu isumalioqatigiinni aalajangiinerinik tunngaveqartunik allattugaatinullu qarasaasiakkut nalunaarsuiffimmi Cosmic-imi ilassuteqarfigineqartunik tunngaveqarpoq. Allanngorartitsisut ilaat naartuersinnerni tamani nalunaarsimangillat naatsorsuinernili paasissutissat suut tunngavigineqarsimanerat takuneqarsinnaassaaq. Paasissutissat Tasiilameersut, allattugaatinut qarasaasiakkut allamik nalunaarsuiffeqarnerup kingunerisaanik, uuttuutit ilaanni amigaaqarput. Nalunaarusiami matumani naatsorsuineq Excel atorlugu ingerlanneqarpoq.

Nalunaarusiami matumani naartuersinneq kisimi pineqarpoq, taamaalillunilu nammineq piumasuserinngisamik naartumik katatsineq pineqarani. Naartuersinnerit pillugit paasissutissani nalinginnaasumik kisitsisit atornerqarput, naartuersittarnerlu pillugu isumalioqatigiinni aalajangiinerit atatillugu paasissutissat kisitsisinik tunngaveqanngitsut atorlugit misissornerqarlutik.

Inerineri

Peqqinnissaqarfiup sinerissami qitiusumik immikkoortuini naartuersittut

2022-imi naartuinerit 857-it arnanut 800-inut agguataarsimapput. Tabelimi tulluuttumi naartuersittut qitiusumik immikkoortunut illoqarfinnullu qanoq agguataarsimanerat, kiisalu peqqinnissaqarfiup qitiusumik immikkoortuini ataasiakkaani naartusinnaasut 1.000-iuppata naartuersittut amerlassusaat takutinneqarpoq.

Tabeli 1: Sinerissami Peqqinnissaqarfiup qitiusumik immikkoortuini naartuersittut

Kommune/Illoqarfik	Naartuersittut	Naartusinnaasut	Naartusinnaasut 1.000-iuppata naartuersittut ¹
Avannaa	112	2.636	42,5
Ilulissat	66		
Uummannaq	24		
Upernavik	17		
Qaanaaq	5		
Disko	69	1.408	49,0
Aasiaat	63		
Qeqertarsuaq	6		
Qeqqa	136	2.147	63,3
Sisimiut	108		
Maniitsoq	28		
Kujataa	123	1.358	90,6
Qaqortoq	88		
Narsaq	24		
Nanortalik	11		
Sermersooq	417	6.217	67,1
Nuuk	352		
Paamiut	23		
Tasiilaq	36		
Ittoqqortoormiit	6		
Katillugit	857	13.777²	62,2

¹Naartusinnaasut (13-iniit 49-inut ukiullit) 1.000-iuppata qitiusumik immikkoortuini naartuersittut, Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfiup 2022-imi ukiup affani innuttaasut amerlassusaannik tunngaveqartut.

² Arnat katillugit aqqanillit kommuneqarfiit avataanni najugaqartut, arnanut naartusinnaasutut natsorsukkanut ilaapput.

2022-imi arnat 13-iniit 49-inut ukiullit 1.000-iuppat naartuersittut 62,2-jupput. Peqqinnissaqarfik Kujataani amerlanerungatsiarlutik arnat naartusinnaasut 1.000-iuppat 90,6-it naartuersippit, Peqqinnissaqarfik Avannaani ikinnerpaallutik arnat naartusinnaasut 1.000-iuppata 42,5-it naartuersippit. Peqqinnissaqarfik Sermersooq kiisalu Peqqinnissaqarfik Qeqqa, nuna tamakkerlugu agguaqatigiissitsinermut qanippit, Peqqinnissaqarfik Diskomi naartuersittut ikinneroqalutik Peqqinnissaqarfik Avannaani naartuersittuni ikinnerpaajungajapput.

Ukiui naartuersittullu amerlassusaat

Naartuersittarneq 2022-imisullu akulikitsigippat, arnat ukioqatigiiaani pineqartumi 1000-iuppata naartuersittut qassiussanersut, tabelimi tulliuttumi takutinneqarpoq.

Tabeli 2: Naartuersittut ukiut tallimakkaarlugit ukioqatigiiaanun agguataarneqarnerat naartuersittartullu amerlassusaat

Ukioqatigiiaat (ukiui)	Naartuersittut	Arnat amerlassusaat ¹	Naartusinnaasut 1.000-iuppata naartuersittut ²
13-14 ³	6	704	17,0
15-19 ³	131	1.895	345,6
20-24	211	1.895	556,7
25-29	242	2.227	543,3
30-34	164	2.373	345,6
35-39	87	1.930	225,4
40-44	15	1.615	46,3
45-49	1	1.275	3,9
Naartusinnaasut 1.000-iuppata naartuersittut katillugit			2.074

¹ Arnat nunatsinni naartusinnaasut (13-iniit 49-inik ukiullit) 1.000-iuppata naartuersittut amerlassusaat Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfiup 2022-imi ukiup affani innuttaasut amerlassusaannik tunngaveqartut.

Arnat pineqartut ukioqatigiiaat kommunit avataaneersut ilanngunneqarput.

²Naartuersittut amerlassusaat ukioqatigiiaani pineqartumi naartuersittut amerlassusaat ukioqatigiiaani arnat amerlassusaannut agguarlugu, ukioqatigiiaani ukiut amerlassusaannik gangeriarlugu 1.000-imik gangerlugu naatsorsorneqarpoq.

³ Katillugit arnat 69-it 18-iliisimanninnamik inersimasutut piginnaalersimangillat.

Arnat naartusinnaasut 1.000-iuppata naartuersittut katillugit 2.074-iupput, ukioqatigiiaanilu 20-iniit 29-inut ukiulinni amerlaperpaallutik. Arnat naartusinnaasut 1.000-iuppata 15-iniit 19-inut ukiulinni 30-iniillu 34-inut ukiulinni amerlaqatigiillutik arnat naartusinnaasut 1.000-iuppata 345,6-iupput.

Naartueeriaatsit

Naartuersittunit 857-init 779-ini suliaritinnikkut imal. nakorsaatit atorlutik naartuersissimaneq nalunaarsimavoq. Sap. ak. naartuffiit nakorsaatillu atorlugit imal. suliaritinnikkut naartuersissimanagerup ataqatigiinnerat tabelimi tulluuttumi takutinneqarpoq.

Tabeli 3: Naartueeriaatsit sap. ak. naartunermit agguataarneqarnerat

Sap.ak. naartuffiusut	Naartueeriaaseq						Katillugit
	Suliaritinnikkut	Procentinngorlugit	Nakorsaatit atorlugit	Procentinngorlugit	Nakorsaatit/suliaritinneq	Procentinngorlugit	
4			1				1
5	1	2,6 %	38	9,4 %			39
6	9	10,2 %	79	89,8 %			88
7	21	11,3 %	164	34,4 %	1	0,5 %	186
8	14	8,9 %	144	91,1 %			158
9	20	14,4 %	119	86,6 %			139
10	18	26,1 %	50	72,5 %	1	1,4 %	69
11	14	26,4 %	39	73,6 %			53
12	9	39,1 %	14	60,9 %			23
13			2	66,7 %	1	33,3 %	3
14	1	12,5 %	5	62,5 %	2	25,0 %	8
15			5	100,0 %			5
16			4	100,0 %			4
18			2	100,0 %			2
22			1	100,0 %			1
Katillugit	107		667		5		779

Naartuersittut tamarmik 62,0 %-ii, naartunerup sap. ak. arfineq aappassaata qulaaluassatalu akornanniittut tabelimi takuneqarsinnaavoq. Qanoq naartuiisoqarsimanera nalunaarsimasuni 779-ni 672-it (86,3 %) nakorsaatit atorlugit naartuersissimapput, sap. ak.13-issaa nallertinnagu naartuersittunit 756-init 650-it nakorsaatit atorlugit naartuersipput. Naartunermit sap. ak. aqqaneq aappassaata qaangutereernerani naartuersittuni 23-iusuni ataasiinnaq suliaritinnikkut naartuersippuq.

Nakorsaatit atorlugit naartuersittuni katillugit tallimani naartoq tamakkerluni peersimangimmat kiliortittoqartariaqarsimavoq. Taakkunanga pingasut naartunerminni sap. ak. aqqaneq aappassaa qaangereersimavaat.

Tabelimi tulluuttumi suliaritinnikkut nakorsaatillu atorlugit naartuersittut illoqarfinnut agguataarneqarnerat takutinneqarpoq.

Tabeli 4: Naartueeriaatsit illoqarfinnut agguataarneqarnerat

Illoqarfik	Suliaritinnikkut	Procentinngorlugit ¹	Nakorsaatitornikkut	Procentinngorlugit ¹	Nakorsaatitornikkut/ suliaritinnikkut	Procentinngorlugit ¹	Katillugit
Ilulissat	14	21,2 %	52	78,8 %			66
Ittoqqortoormiit			6	100,0 %			6
Manitsoq	2	7,1 %	26	92,9 %			28
Nanortalik			11	100,0 %			11
Narsaq			24	100,0 %			24
Nuuk	15	5,5 %	257	93,7 %	2	0,7 %	274
Paamiut			23	100,0 %			23
Qanaaq			2	100,0 %			2
Qaqortoq	5	5,7 %	83	93,3 %			88
Qeqertarsuaq			6	100,0 %			6
Qaanaaq			3	100,0 %			3
Sisimiut	27	25,0 %	79	73,1 %	2	1,9 %	108
Tasiilaq	34	94,4 %	2	5,6 %			36
Upernavik			17	100,0 %			17
Uummannaq	5	20,8 %	19	79,2 %			24
Aasiaat	5	7,9 %	57	90,5 %	1	1,6 %	63
Katillugit	107	13,7 %	667	85,6 %	5	0,6 %	779

¹ Naartueeriaatsit illoqarfimmi pineqartumi naartuersinnermut tamanut sanilliullugit.

Tasiilami naartuersittunit 36-iniit 34-it (94,4 %) suliaritinnikkut naartuersipput. Taamaalilluni Tasiilaq suliaritilluni naartuersittut, nakorsaatit atorlugit naartuersittuniit amerlaneruneranni kisiartaavortaaq. Akerlianik Nuummi suliaritinnikkut naartuersittut ikittuinnaapput, amerlanerpaallu (93,7 %) nakorsaatit atorlugit naartuersillutik. Illoqarfiit sinnerini suliaritilluni naartuersinnerit naartuersittut tamakkerlugit 5%-iniit 25%-iinut amerlassuseqarput. Nuna tamakkerlugu suliaritillutik naartuersittut 107-iupput taakkunannga 34-it Tasiilami naartuersillutik (31,8 %).

Ukiup ataatsip ingerlanerani arlaleriarlutik naartuersittut

Arnat qassit 2022-ip ingerlanerani ataasiarlutik, marloriarlutik pingasoriarlutilluunniit naartuersittut illoqarfinnut najugaannut agguataarneqarnerat, tabelimi tulluuttumi takutinneqarpoq.

Tabeli 5: 2022-imi naartuersittut arnat amerlassusaannut illoqarfinnullu agguataarneqarnerat

Illoqarfik	Siullermik	Appassaanik	Pingajussaanik	Marloriarlutik pingasoriarlutilluunniit naartuersittut
Ilulissat	63	3		4,8 %
Uummannaq	22	2		9,1 %
Upernavik	16	1		6,3 %
Qaanaaq	5			0 %
Aasiaat	59	4		6,8 %
Qeqertarsuaq	6			0
Sisimiut	101	7		6,9 %
Maniitsoq	26	2		7,7 %
Qaqortoq	84	4		4,8 %
Narsaq	23	1		4,3 %
Nanortalik	11			0 %
Nuuk	322	29	1	9,0 %
Paamiut	20	3		15,0 %
Tasiilaq	36			0 %
Ittoqqortoormiit	6			0 %
Katillugit	800	56	1	7,0 %

Arnanit 800-init 2022-imi arlaleriarlutik naartuersittut 56-iupput (7,0 %).

Kingusissukkut naartuersittut

Arnap naartunerami sap. ak. aqqaneq aappassaa qaangiutereersoq naartuersinnissi (kingusissukkut naartuersinneq) kissaatigippagu, tamanna naartuersittarneq pillugu isumalioqatigiinni aalajangiinermik piumasaqaatitaqarpoq. Makku tunngavigalugit kingusissukkut naartuersinnissamut akuersisoqarsinnaavoq:

Naartuneq, ernineq imal. meeqqamik isumassuinissaq, arnaata timikkut imal. tarnikkut peqqissusaanut ajoqutaassappat imal. timikkut, tarnikkut inuttullu atukkanik patsiseqartumik, arnaq meeqqamik isumaginnissinnaanngippat, imal. naartup naartuunerani navianaatilimmik nappaateqarneranik innorluuteqarluniluunniit inunngornissaanik suussusersinermik tunngaveqarpat.

2022-imi kingusissukkut naartuersinniarlutik qinnuteqartunit 28-init 23-it akuerineqarput tallimallu itigartitaallutik.

Kingusissukkut naartuersinnissamut akuerineqarneq

Kingusissukkut naartuersittut tamarmik nakorsaait atorlugit naartuersipput. Taakkunannga pingasuni naartoq tamakkerlugu peerneqanngimmat kiliortinnermik kinguneqarpoq. Ataaseq naartup toqusimanera pissutigalugu naartunerup sap. ak. 16-issaanni naartuersippoq, taamaammallu naartuersittarneq pillugu isumalioqatigiinni aalajangiisoqartariaqarani. Naartoq sap. ak. qululaaluassaasut naartuusimasutut missingersorneqarpoq. Kingusissukkut naartuersittut sap. ak. qassisaa naartunerup agguataarneqarnerat, tabelimi tulliuuttumi takutinneqarpoq.

Tabeli 6: Kingusissukkut naartuersittut naartunerup sivilissusaanut sanilliullugit

Naartunerup sivilissusaa/sap.ak.	Kingusissukkut naartuersittut
13	3
14	8
15	5
16	5
17	0
18	2
Katillugit	23

Kingusissukkut naartuersittut illoqarfinnut najugarisaannut agguataarneqarnerat, tabelimi tulliuuttumi takutinneqarpoq.

Tabeli 7: Kingusissukkut naartuersittut illoqarfinnut agguataarneqarnerat

Illoqarfik najugarisaq	Kingusissukkut naartuersittut
Ilulissat	3
Aasiaat	1
Sisimiut	2
Qaqortoq	4
Nuuk	10
Tasiilaq	3
Katillugit	23

Kingusissukkut naartuersinnermut patsisaasut

Kingusissukkut naartuersittunit 23-init 21-it, inuttut atukkat imal. inuttut inerisimanninneq inuttullu atukkat ataatsimoortut tunngaviupput. Nalinginnaasumik, arnat inuttut atukkat tunngavigalugit kingusissukkut naartuersinnissamut akuerineqartut tamarmik, meeqqamik isumaginninnissamut, assigiinngitsunik arlalinnik patsiseqartumik, nukissaqanngillat. Tulliuuttumi patsisaasut imal. arnanik akimuisut ilaasa arlallit arnani ataasiakkaani ataatsikoortarnerat nassuiarneqarpoq.

Ilaqutariittut aqqissuussaaneq

Tamani atuuttoq tassaavoq arnap meeqqamik isumaginninnissamut nukissaqarnissaanut ilaqutariittut toqqammavissaanik pilersitsinissap qanoq innera. Naartusut ilaat ataaseq arfinilinnik meeraqareerpoq nunaqarfimmilu naartunaveersaammik atortagaanik Deproveramik nunguutsisimaneq pissutaalluni meerartaqqikkusunngikkaluarlunilu naartulersimalluni. Tassunga taarsiullugu minipillinik tunineqarpoq ataatsillu iinissaa puigorsimallugu. Piffissaagallartillugu Peqqinnissaqarfimmut attaveqaraluarpoq, sapaatilli ak. aqqaneq aappassaa qaangiutereersimammat naartuersisimannigilaq.

Anaanaq kisimiittoq

Arnat kingusissukkut naartuersinniat amerlanersaat naartuneq meerarlu kisimiillutik akisussaaffigaat, arlalinni meeqqanut ataataasoq ilisimaneqartanngilaq peqaraniluunniit. Ilaat arlalinnik meeraqareerput, taamaammallu meerartaqqinnissartik merseralugu.

Timikkut tarnikkullu nakuuserneq

Ilaanni aappariinnermi aqqinneqarsinnaanngitsunik ajornartorsiuteqartoqarpoq – tamatumunnga atatillugu meeqqap angutaaniit timikkut aamma/imal. tarnikkut nakuuserfigineqartut arlaliupput.

Ineqarneq

Naartuersittarneq pillugu isumalioqatigiinni aalajangiinermi akuerineqartuni arlalinni ilaatigut ineqarnermut tunngatillugu pissutsit akuerineqarsinnaannginnerat patsisaavoq, ilaatigut naartusoq angerlarsimaffeqanngilaq imal. angajoqqaamini najugaqarluni. Ilaat inooqatimik uimilluunniit inaanit anisitaasimapput.

Tarnikkut ajornartorsiutit

Kingusissuklut naartuersinnissamut akuerineqartut amerlaqisut tarnimikkut ajornartorsiuteqarput imal. tarnikkut nappaateqarlutik – soorlu annilanganeq, nikallunganeq, skitzofreni imminut toqussinnaaneq, meeqqamik isumaginnissinnaannginnermut patsisaapput.

Inuusuppallaarneq imal. inuttut inerisimanninneq

Arnat kingusissuklut naartuersinniarlutik, naartuersittarneq pillugu isumalioqatigiinni aalajangiinermi akuersissummik qinnuteqartut akuerineqartullu ilaat inuusuttuaraapput. Inuusuttuaraanerup saniatigut patsisaasut allat tassaapput atugarliorneq attavigisaniillu tapersorsorneqannginneq. Tamatumunnga assersuutissaavoq ilinniarnertuunngorniaq 17-inik ukiulik kollegiami najugalik. Meerartaassagaluaruni angajoqqaamini atugarliortuni, angajoqqaallu arlaata hashimik imigassamillu ajornartorsiuteqartut pasitsaanneqartumi najugaqartariaqartussa. Inuusuttuaqqat meerartaaraluarunik siunissami ilinniagaqarnissamut pilersaarutaat aserorneqartussat arlalilupput.

Aanngajaarniutitik atuineq

Pingajorarterutaasa missaanni, angajoqqaat arlaata imal. marluullutik imigassamik hashimillu ajornartorsiuteqarnerat meeqqamik isumaginnissinnaannginnermut patsisaavoq. Meeqqap angutata hashimik imigassamillu atuisuunera sapaatillu akunnerani ullut marluinnaat qaatusimasarnera taamaammallu meeqqamik paarsinnaannginnera imal. arnaanut tapersersuisinnaannginnera assersuutissat ilagaat. Arnaq pineqartoq nammineq naartunermini arlaleriarluni aalakoortarsimavoq.

Inuttut atukkat kingornuttakkat

Meerartaarnissamut nukissaqarnissamut imal. kissaateqarnissamut tunngatillugu qanoq peroriartorsimaneq apeqqutaarpasipportaaq. Suliat ilaanni ataatsimi arnaata imigassartorfiusumi nakuuserfiusumilu alliertorsimanera tunngavilersuutitut erseqqissarneqarpoq. Suliani allani, naartusup angajoqqaavisa aanngajaarniutitik ajornartorsiuteqarnertik pissutigalugu tapersersuisinnaannginnerat ajornartorsiutaavoq. Arnaq ataaseq kinguaassiuutitigut innarligaasimaneq, qanigisamit kinguaassiuutitigut atornerlugaasimaneq kiisalu angajoqqaat tarnikkut nappaateqarnerat imigassamillu ajornartorsiuteqarnerat pissutigalugit nammineq qatanngutiminut nukarliunerusunut anaanaasimanini pissutigalugu meerartaarusunngilaq.

Nappaammik tunngaveqarneq

Arnap nappaateqarneranik tunngaveqartumik sap. ak. aqqaneq aappaassaa qaangiutereersoq naartuersittoqanngilaq. Kingusissuklut naartuersittuni 23-ini marluk naartup nappaateqarneranik imal. innorluuteqarneranik tunngaveqarput. Aappaani sap. ak. 13-issaanni ultralyd atorlugu qinguartaalluni misissuinermi naartoq arlalinnik innorluuteqartoq paasineqarpoq (angivallaamik nakasoqarpoq, inalugai navisa qaaniipput uummataalu ajoquteqarluni). Aappaani sap. ak. 21-issaanni immikkut ittumik scannertinnikkut (nakkefoldskanning/doubletest) pinngoqqaatini sananeqaatini kingornuttakkani ajoquteqarsinnaanerup (trisomi 13, 18 aamma 21) annertuumik aarlerinaateqarnera takutippaa.

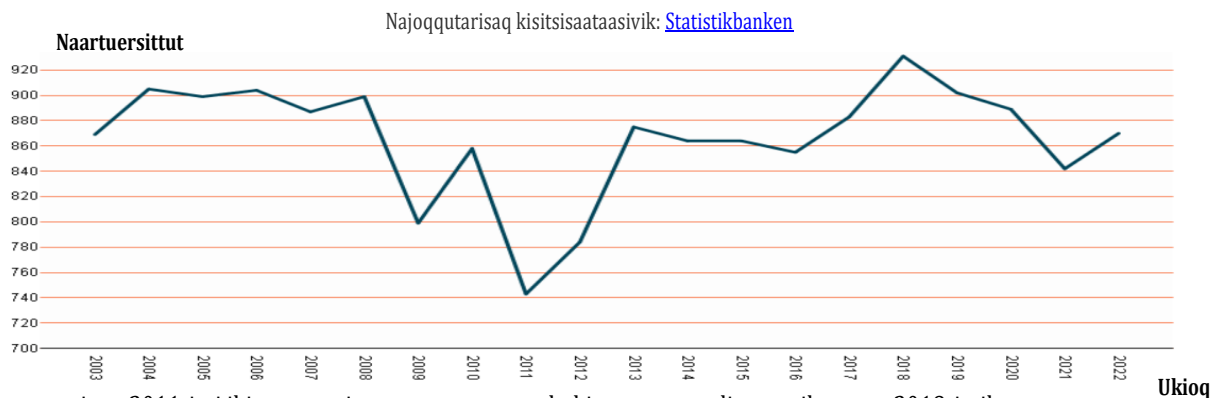
Kingusissuklut naartuersinnissamut itigartitaaneq

Suliani tallimani, kingusissuklut naartuersinniarnermi naartuersittarneq pillugu isumalioqatigiinni aalajangiinermi, naartuersinnissap inuttut atukkanik nappaateqarnermilluunniit tunngavissaqanngitsutut naliliivigineqartuni, kingusissuklut naartuersinniarlutik qinnuteqartut itigartinneqarput. Ineqarnikkut atukkat naapertuunnissaat, tapersersuisinnaasunik attaveqarnissaq, meeqqat angajulluinerusut pilersorneqarnerat nalerisimaarnerallu, kiisalu atornerluisoqannginnera, nakuusertoqannginnera allanillu inuttut atukkanut tunngasunik ajornartorsiuteqannginnera, pingaartinneqartut ilagaat. Suliani marlunni kingusissuklut naartuersinnerup naartusumut anigoruminaatsutut misigineqarsinnaanera. Ataatsimi ukiup siuliani toqungasumik meerartaarsimanerup aappaanilu sap. ak. 19-issaanni naartuersissimanerup tarnikkut ajornartorsiorfiulernissaat pingaartinneqarportaaq.

Nunatsinni naartuersittarnerup qanoq ineriartornera

Takussutissiami tulliuuttumi ukiuni kingullerni 20-imi naartuersinnerit ineriartorsimanerat takutinneqarpoq.

Takussutissiaq 1: 2013-imiit 2022-imut naartuersittartut amerlassusaat

Naartuersittut 2011-imi ikinnerpaasimanerat, tamatumalu kingorna amerliartoqqilernerat 2018-imi amerlanerpaasimanerat tamatuma kingorna 2021-imiit 2022-imut amerlilaariarlutik appariartorsimanerat, takussutissiami takuneqarsinnaavoq.

Tabelimi tulliuuttumi ukiut qulit ingerlaneranni (2013- imiit 2022-imut) naartuersittut illoqarfinnut agguataarneqarnerat takutinneqarpoq.

Tabeli 8: 2013-imiit 2022-imut naartuersittut illoqarfinnut agguataarneqarnerat

Illoqarfik/qitiusumik imm.	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Avannaa	157	155	144	108	156	150	154	171	146	112
Ilulissat	86	87	114	71	89	80	96	110	89	66
Uummannaq	29	22	17	15	12	11	19	26	23	24
Upernavik	33	35	25	17	45	39	33	24	25	17
Qaanaaq	9	11	8	15	10	20	16	11	9	5
Disko	135	128	95	79	75	106	74	59	55	69
Aasiaat	128	127	95	79	75	104	74	53	39	63
Qasiqannguit	4	-	-	-	-	2	-	-	-	-
Qeqertarsuaq	3	1	-	-	-	-	-	6	16	6
Qeqqa	121	144	142	131	148	163	153	171	143	136
Sisimiut	79	110	93	95	96	115	125	136	110	108
Maniitsoq	42	34	39	36	51	48	28	35	33	28
Kujataa	150	144	111	115	132	106	97	78	93	124
Qaqortoq	104	97	74	91	94	75	74	48	58	88
Narsaq	27	29	19	15	21	13	19	11	16	24
Nanortalik	19	18	18	9	17	18	14	19	19	11
Sermersooq	312	293	362	412	373	406	404	410	405	418
Nuuk	228	205	286	343	298	336	306	327	331	352
Paamiut	23	25	17	17	34	24	27	26	21	23
Tasiilaq	56	60	54	48	35	43	67	53	52	36
Ittoqqortoormiit	5	3	5	4	6	3	4	4	1	6
Katillugit	875	864	864	855	883	931	902	889	842	857
Arnat (13-iniit 49-inut ukiullit)	14.814	14.550	14.299	14.082	13.859	13.698	13.620	13.663	13.735	13.777
Naartuersittut ¹	59,1	59,4	60,4	60,7	63,7	66,5	66,2	65,1	61,3	62,2

Najoqqutarisaq kisitsisaataasivik: [Statistikbanken](#)

¹Aarnat naartusinnaasut (13-iniit 49-nut ukiullit) 1.000-iuppata ukiuni pineqartumi naartuersittut amerlassusaat.

Nunatsinni naartuersittut 2017-imiit 2020-imut amerlilaaruarlutik arnat naartusinnaasut amerlassusaannut sanilliullugit aalaakkaasutut oqatigineqarsinnaapput. Ukiulli kingullit marluk 2015-misut 2016-imisullu amerlatigaat.

Tabelimi tulliuuttumi ukiuni qulini (2013-2022) naartuersittut (ukiut marlukkaarlugit ukioqatigiaat aqqanilinniit 14-inut ukiullit pinnagit) ukiut tallimakkkaarlugit ukioqatigiaanut agguataarneqarnerat takutinneqarpoq.

Tabeli 9: 2013-imiit 2022-imut naartuersittut ukioqatigiiaanut agguataarneqarnerat

Ukiut	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
13 - 14	6	7	9	13	4	7	6	14	11	6
15 - 19	205	199	182	193	181	163	155	154	135	131
20 - 24	270	272	250	241	280	260	263	215	231	211
25 - 29	220	196	221	218	214	244	213	229	194	242
30 - 34	108	116	136	115	118	156	179	183	170	164
35 - 39	45	51	50	60	61	78	71	67	76	87
40 - 44	20	22	15	14	24	23	14	26	22	15
45 - 49	1	1	1	1	1	-	1	1	3	1
Katillugit	875	864	864	855	883	931	902	889	842	857

Najoqqutarisaq kisitsisaataasivik: [Statistikbanken](#)

Ukiuni tamani naartuersittut 20-it 34 -illu akornanni ukiullit amerlanerusut, 20-it 29-illu akornanni ukiullit amerlanerpaasut takuneqarsinnaavoq. Naartuersittut amerlassutsimikkut aalaakkaangaatsiarnerat takuneqarsinnaavortaaq. 2018-imiillu 2020-imut nuna tamakkerlugu – Tasiilaq eqqaassanngikkaanni- nakorsaati atorlugit naartuersittoqarsinnaanngornerata kingorna amerliartuaarsimallutik.

Ukiut qulit ingerlaneranni (2013-2022), arnat naartusinnaasut 1.000-iuppata naartuersittut amerlassusaat, tabelimi tulliuuttumi takutinneqarpoq.

Tabeli 10: 2013-imiit 2022-imut naartusinnaasut 1.000-iuppata naartuersittut katillugit¹

Ukiut	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
13 - 14	14,9	17,8	22,3	33,1	10,6	18,6	15,9	37,5	31,1	17,0
15 - 19	491,4	490,9	464,5	507,1	488,1	454,8	443,6	438,0	384,0	345,6
20 - 24	593,7	611,8	581,0	572,1	671,8	631,6	648,5	541,4	598,8	556,7
25 - 29	530,8	458,1	499,9	487,8	470,2	533,8	468,3	501,7	433,1	543,3
30 - 34	282,6	301,2	347,4	289,5	294,7	374,1	409,8	406,4	364,3	345,6
35 - 39	155,5	170,6	162,5	186,3	178,2	217,3	197,7	181,2	200,7	225,4
40 - 44	63,5	76,6	54,7	52,8	88,1	83,9	51,1	85,8	69,8	46,3
45 - 49	2,0	2,3	2,3	3,3	3,5	0,0	4,0	4,0	11,5	3,9
Naartusinnaasut 1.000-iuppata naartuersittut katillugit	2.135	2.129	2.135	2.132	2.205	2.314	2.239	2.197	2.093	2.074

Najoqqutarisaq kisitsisaataasivik: [Statistikbanken](#)

¹Naartusinnaasut 1.000-iuppata naartuersittut, ukiuni pineqartuni naartuersittut amerlassusaat ukioqatigiiaani arnat amerlassusaannut agguarlugit, ukioqatigiiaani ukiut amerlassusaannik gangeriarlugit 1.000-imik gangerlugit naatsorsorneqartarput.

Ukiut qulit ingerlaneranni arnat naartusinnaasut amerlassusaannut sanilliullugit naartuersittut 2019-imi amerlanersaapput. Amerlassusaalli annikitsumik allannguuteqalaartarlutik aalaakkaangaatsiarput.

Isummersorneq

Peqqinnissaqarfiup qitiusumik immikkoortuini naartuersittut

2022-imi nartuinerit 857-iupput. Peqqinnissaqarfik Sermersooq aamma Peqqinnissaqarfik Qeqqa nuna tamakkerlugu agguaqatigiissillugit amerlassusaannit amerlanerulaarput, Peqqinnissaqarfik Avannaani Peqqinnissaqarfik Diskomilu naartuersittut ikinnerpaallutik. Peqqinnissaqarfik Kujataani naartuersittut amerlanerpaallutik Peqqinnissaqarfik Avannaani naartuersittut marloriaatingajaannik amerlassuseqarput. Nunap immikkoortuini taama annertutigisumik assigiinngissuteqarnera iluamik nassuiaatissataqarpasinnngilaq.

Ukiui- naartusinnaasullu 1.000-iuppata naartuersittartut

Nunatsinni arnat naartusinnaasut 1.000-iuppata naartuersittartullu 2022-imisut ippata; tassalu arnat immikkut tamarmik naartusinnaanertik tamaat agguaqatigiissillugit marluk sinnerlugit naartuersimmata, arnat naartusinnaanermi 2.074 riarlutik naartuersinnissaat tamatuma takutippaa. Taakku arnat ataasiakkaat meerartaarisartagaannit amerlanerupput (6). assersuutigalugit kisitsisit taakku 2020-imi Islandimi 428-iupput Norgemilu 446-iillutik, tassalu arnat immikkut tamarmik naartusinnaanertik tamaat agguaqatigiissillugit 0,4-riarlutik naartuersipput. Taakku 2022-mi kisitsisaatigineqanngillat, ukiunili kingullerni marlunni allannungaarsimassanganneqanngillat. Islandimut Norgimullu sanilliullugit nunatsinni naartuersittartut tallimariaataat sinnerlugit amerlanerupput (7). Taamaallutik nunatsinni naartuersittartut Nunanut Avannarlernut sanilliullugit amerlanerujussuupput.

Naartuersittuni 25-it 29-illu akornanni ukiullit amerlanersaapput. Arnat naartusinnaasut 1.000-iuppata 15-it 19-illu akornanni ukiulinni naartuersittut 30-it 34-illu akornanni ukiulinni naartuersittut amerlaqatigaat. Tamanna ilaatigut 20-it inorlugit ukiullit naartunaveersaammik atuinissamut piginnerisa killeqarneranik tamatumalu peqatigisaanik meerartaarusuttut ikinnerunerannik patsiseqarsinnaavoq. Arnat 30-ileereersimasut kissaatiginningsamik naartulerajunnginnerusinnaapput, naartulersuussaganillu meerartaarnissaq toqqarajunnerullugu.

Niviarsiaqqat 15-it inorlugit ukiullit arfinillit naartuersipput (0,7 %). Naartuersittunit 858-init 69-it (8,0 %), 18-it inorlugit ukioqarput taamammallu suli inersimasutut nammineq aalajangiisnaannorsimanatik. Arnat naartusinnaasut 1.000-iuppata naartuersittartut amerlanerat – ukiukitsuni amerlaqisuni naartumik attassisarnerup kiisalu kinguaassiuutitigut nappaatit annertuumik atugaanerisa, illersuuteqarani atoqateqartarnermut tunngatillugu aarlerinaatilimmik ileqqoqarnek takutippaa.

Nunatsinni arnat naartusinnaasut 1.000-iuppata 2022-imi naartuersittut 62,2-upput. Arnat naartusinnaasut 1.000-iuppata nunarsuarmi naartuersittut amerlanerpaajullutik Ruslandimi 53,3-upput Vietnam-imilu 35,2-ullutik. Kisitsisit taakku tunngavigalugit nunarput tassaalissaq nunarsuarmi amerlanerpaanik naartuersittoqartartoq. Nunanili taakkunani naartuersittut tamarmik aqqissuussamik nalunaarsorneqartannimmata, kisitsisit taakku tutsuiginassusaat annertuumik nalorninaateqarpoq (8). Ukioqatigiiaat sorliit naartusinnaasunut ilaatinneqarnerat nalorninaatitaqalaarsinnaavortaaq. Taakku tassaagajupput 15-iniit 49-inut ukiullit. Nalunaarusiamili matumani 15-it inorlugit ukiulinnik naartuersittoqartarmat, naartusinnaasut 13-iniit 49-inut ikiullit aallaavigalugit kisitsisit naatsorsorneqarput.

Naartueeriaaseq

2022-imi naartuersittut amerlanersaat (86,3 %) nakorsaait atorlugit naartuersipput. Taakku amerlanersaat (62,0 %) sap.ak. arfineq aappassaat, arfineq pingajussaat imal. qulaaluassaat naartupput.

Naartunermit sap. ak. aqqaneq appaassaat qaangiutereersoq naartuersittut tamangajammik – Tasiilami ataaseq suliaritilluni naartuersittoq kisimi pinnani- nakorsaait atorlugit naartuersipput, tamannalu naartunermit sap. ak. aqqaneq aappassaa qaangiutereersoq suliaritilluni naartuersittoqatariaqannginneranut naapertuuppoq. Akerlianik kingusissukkut nakorsaait atorlugit naartuersinnerit ajornartorsiutitaqarsinnaapput. Nakorsaait atorlugit naartuersinnerup kingorna kilioritittariaqartut katillugit tallimaapput taakkunanngalu pingasut kingusissukkut (sap. ak. aqqaneq aappassaat qaangiutereersoq) naartuersillutik. Nakorsaait atorlugit naartuersinnerup siusissukkut atorneqarnissaata naleqqunnerunera tamatuma uppersarivaa. Kisitsisilli annikeqimmata tamanna nalaatsornermik patsiseqarsinnaavoq.

Nunatsinni naartunerup sap. ak. 13-issaat sioqqullugu naartuersittut 86%-ii nakorsaait atorlugit naartuersipput. Danmarkimi 80%-ingajaapput. Taamaalillutik nunatsinni nakorsaait atorlugit naartuersittut amerlanerulaarput. Tasiilami suliaritillutik naartuersittut, suliaritillutik naartuersittut tamarmik pingajorarterutigimmatigik, nuna tamakkerlugu suliaritillutik naartuersittut amerlassutsimikkut equngassuteqarnerat maluginiaqquneqarportaaq. Tamanna nuna tamakkerlugu suliaritilluni naartuersittunut, Tasiilami nakorsaait atorlugit naartuersittut, illoqarfinni allanisuulli amerlassuseqaralarpata, missingersuutinut ikinnerungaatsiartussaagaluanut annertunerulersitsivoq.

Ukiumut arlaleriarlutik naartuersittut

2022-imi arnanik 800-inik naartuinerit 857-iupput, taamaalillutik arnat 56-it ukioq taanna marloriarlutik naartuersipput ataaserlu pingasoriarluni naartuersilluni. Taamaalilluni naartuersittut amerlanerat, ilaatigut arnat amerlasuut naartusinnaanermi arlaleriarlutik naartuersittarnerannik patsiseqarsinnaasorinarpoq. Nakorsaait atorlugit naartuersittut amerlasoorujussuunerat, nakorsaait atorlugit naartuersittoqarsinnaangormat naartuersittartut amerlinerannut sanilliullugu, naartuersittarneq ajornanginnerulersutut isikkoqarpoq.

Kingusissukut naartuersittut

2022-imi arnat 28-it kingusissukut naartuersinniarlutik qinnuteqarput, taakkunannga 23-it akuerineqarput tallimallu itigartinneqarlutik. Nappaammik tunngaveqartumik kingusissukut naartuersinniat marluinnaapput. Sinneri inuttut atukkanik tunngaveqarput patsisaasullu pingaarnersaraat anaanatut kisimiittuuneq, inuttut inerisimanginneq, pissusissaangitsumik peroriartorneq ilaqutariittullu inissisimaneq aamma/imal. ineqarnikkut atugassarititaasut, tarnikkut ajornartorsiutit, nakuuserneq aanngajaarniutinillu ajornartorsiuteqarneq. Akerlianik, itigartitsinerni tallimani pingaartinneqarput ilaqutariinni/attavigisini tapersersuisussaqarneq, ineqarnikkut naapertuuttunik atugassaqarneq, aanngajaarniutik ajornartorsiuteqannginneq nakuuseritoqannginneralu. Suliani marlunni naartuersinnerup arnamut anigoruminaatsumik nalaatsiviumissaa tunngavilersuutinut ilaavoq. Nunatsinni kingusissukut naartuersittut, naartuersittut tamarmik 2,7 %-eraat, Danmarkimili 6,4 %-eralugit. Taamaalilluni nunatsinni kingusissukut naartuersittut ikinnerungaatsiarput, taakkulu amerlanersaat inuttut atukkanik tunngaveqarlutik, Danmarkimili taakku amerlanersaat nappaammik tunngaveqarput, innorluutinik suussusersiniaanikkut naartup naartuunerani paasineqarlutik (10).

Nunatsinni naartuersittarnerup ineriartornera

Ukiuni kingullerni qulini, arnani 1.000-ini agguaqatigiissillugit 2000-it sinneqartut naartuersipput. Ukiuni taakkunani tamani 15-it inorlugit ukiulinnik naartuersittoqartarpoq inuusuttuaqqanilu 20-it inorlugit ukiulinni naartuersittut amerlaqaat. Ukiuni taakkunani tamani naartuersittuni 20-iniit 29-inut ukiullit amerlanersaapput ukiunilu taakkunani tamani 20-iniit 24-inut ukiullit naartuersikkajunnerullutik. Ukiunit kingullernit qulinit paasissutissat tunngavigalugit, pitsaaliuinermi saaffigisariillit tassaapput inuusunnerit 30-it inorlugit ukiullit. Naartuersittut suli taama amerlatiginerat siornatigut iliuuserisarsimasat iluaqutaasimanginnerannik ilimanarsitsivoq.

Najoqqutarisat

1. [Abort, provokeret - Lægehåndbogen på sundhed.dk](#)
2. [Kirurgisk abort - Patienthåndbogen på sundhed.dk](#)
3. [Medicinsk abort - Patienthåndbogen på sundhed.dk](#)
4. [lov-nr-232-af-12061975da.pdf \(nalunaarutit.gl\)](#)
5. [Abort, provokeret - Lægehåndbogen på sundhed.dk](#)
6. [Sundhedsfaglige notater vedrørende 2022 \(nun.gl\)Aborter efter tid. PxWeb \(stat.gl\)](#)
7. [\[POPC10\] Total abortion rate and abortions per 1.000 live births by Year, Country and Category. NHWSTAT](#)
8. [Abortion Rates by Country 2024 \(worldpopulationreview.com\)](#)
9. [Abort i tal \(rettentilliv.dk\)](#)

Nunatsinni Nakorsaaneqarfik/Landslægeembedet den 8. februar 2024

Louise Lohmann Faber

lofa@nanoq.gl

Toqq/direkte 345193